

ԿԱՐԾԻՔ

Գոռ Աշոտի Սալնազարյանի

«Բեգլար Ամիրջանի կատարողական արվեստը»

թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ, ներկայացված ԺԷ. 00.02 - «Երաժշտական արվեստ» մասնագիտությամբ արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

Առհասարակ՝ մեզանում թեկնածուական ատենախոսությունների համար թեմաներ ընտրելիս կարևորվում է կոմպոզիտորական արվեստը: Իսկ կատարողների գործունեության ուսումնասիրությունը, ասես, դուրս է մնում երիտասարդ հետազոտողների գիտական հետաքրքրությունների դաշտից: Մինչդեռ հենց կատարողներն են «վճռում» այս կամ այն կոմպոզիտորի այս կամ կամ ստեղծագործության բեմական կամ համերգային ճակատագիրը: Մյուս կողմից՝ նրանց գործունեության և բարձր պրոֆեսիոնալիզմի շնորհիվ ապահովվում է տվյալ երկրի ու տվյալ ժողովրդի կատարողական արվեստի մակարդակը և նրա տեղը համաշխարհային կատարողական արվեստում:

Ուրախալի է, որ վերջին շրջանում ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի ասպիրանտների և հայցորդների ուշադրությանն են արժանանում նաև հայ ականավոր կատարողները:

Հայ կատարողական արվեստի կարկառուն ներկայացուցիչների գործունեության ուսումնասիրությանը վերաբերող հետազոտությունների շարքն է համալրում Գոռ Աշոտի Սալնազարյանի ատենախոսությունը, որը նվիրված է հայ առաջին բարիտոն Բեգլար Ամիրջանի կատարողական արվեստի ուսումնասիրությանը: Հենց այս հանգամանքով է պայմանավորված հետազոտության արդիականությունը:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացություններից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Առաջին գլխում ատենախոսը ներկայացրել է երգչի կյանքի ուղին, անդրադարձել նրա մանկության տարիներին, ուսումնառությանը Պետերբուրգի, ապա՝ Միլանի կոնսերվատորիաներում, նրա արտիստական գործունեությանը Մոսկվայում, Պետերբուրգում, ինչպես նաև կյանքի վերջին՝ թիֆլիսյան շրջանին:

Հետաքրքիր է ատենախոսի այն հարցադրումը, թե ինչու Ամիրջանը 1920 թվականին չտեղափոխվեց Հայաստան և մշտական բնակություն չհաստատեց Երևանում: Եվ դա այն դեպքում, որ ինքնակենսագրությունը շարադրել է հենց Ռոմանոս Մելիքյանի խնդրանքով /էջ 43-44/:

Ատենախոսության հաջորդ երկու գլուխներում Գոռ Սալնազարյանը

ներկայացրել է երգչի կատարողական գործունեությունը:

Ատենախոսության երկրորդ գլուխը նվիրված է Բեգլար Ամիրջանի՝ որպես օպերային արտիստի, գործունեությանը: Ատենախոսը գիտական, միևնույն ժամանակ՝ գեղարվեստական լեզվով ներկայացնում է երգչի դեբյուտը, որը կայացավ Իտալիայում՝ 1894թ. սեպտեմբերի 1-ին, Կիոջիա քաղաքում, «Կիոջայում երբեք չհնչած» Գունոյի «Ֆաուստ» օպերայում Վալենտինի դերերգով, անդրադառնում Իտալիայի տարբեր քաղաքներում նրա հյուրախաղերին:

Այնուհետև Գ.Սալնազարյանը մանրամասն ներկայացնում է Ամիրջանի օպերային արտիստական գործունեությունը Մոսկվայի Կայսերական Մեծ թատրոնում՝ 1896-1903թթ., Պետերբուրգի ժողովրդական տան օպերայում՝ 1904-1916թթ. և Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներում:

Գ.Սալնազարյանն ատենախոսության մեջ առանձնահատուկ տեղ է հատկացրել 1903-1904 թվականներին Թիֆլիսի Արքունական թատրոնում Ամիրջանի հյուրախաղերին:

Ատենախոսն անդրադարձել է Բեգլար Ամիրջանի համագործակցությանը ռուսական օպերային արվեստի երևելի դեմքերի՝ բարձր բաս Ֆյոդոր Շալյապինի, քնարական տենոր Լեոնիդ Սոբինովի, լիրիկոդրամատիկական տենոր Լավրենտի Դոնսկոյի, տենոր Նիկոլայ Ֆիգների և այլոց հետ:

Հատկանշական է, որ Գ.Սալնազարյանը մեծ տեղ է հատկացրել Ամիրջանի կերտած Դևի կերպարին. նա շեշտել է Դևի կերպարի կարևորությունն Ամիրջանի համար, իրավացիորեն ընդգծելով այն փաստը, թե ինչ ճակատագրական դեր է ունեցել վերջինս երգչի ստեղծագործական կյանքում: Ատենախոսը Ամիրջանի մարմնավորած Դևը դիտարկել է Դևի կերպարի մյուս մեկնաբանների՝ ռուս երգիչներ Պավել Խոխլովի, Բոգոմիր Կորսովի և Ֆյոդոր Շալյապինի կերտած Դևերի ընդհանուր համայնապատկերում: Գ.Սալնազարյանը բացահայտել է Ամիրջանի անմիջական ու ծանրակշիռ ներդրումը 1914 թվականին Մոսկվայում իրականացված Ա.Ռուբինշտեյնի «Դև» օպերայի հայերեն լեզվով ներկայացման գործում:

Երրորդ գլխում Սալնազարյանը քննության է առել Ամիրջանի համերգային գործունեությունը՝ սկսած դեռևս ուսանողական տարիներին Պետերբուրգում ունեցած համերգներից, մինչև կյանքի վերջին տարիներին Թիֆլիսում ունեցած ելույթները:

Ատենախոսն առանձնահատուկ տեղ է հատկացրել Ամիրջանի և հայ բեմի ու կատարողական արվեստի մյուս երևելիների՝ սոպրանո Նադեժդա Պապայանի, տենոր Ներսես Շահլամյանի, քնարադրամատիկական տենոր Արշակ Կոստանյանի, ջութակահարներ Հովհաննես Նալբանդյանի և Դավթի Դավթյանի հետ համագործակցությանն ու համատեղ ելույթներին: Գ.Սալնազարյանը եզրակացնում է, որ հենց կա-

մերային համերգների ընթացքում է երգիչը ներկայացրել իր ազգային երգացանկը՝ հայ դասականներ Չուխաճյանի, Եկմալյանի, Կոմիտասի և Սպենդիարյանի երգերն ու ռոմանսները, հայ գուսանական, աշուղական և ժողովրդական երգեր:

Եզրակացություններում ատենախոսն ամփոփել է իր հետազոտության հիմնական արդյունքները:

Այսպիսով՝ ատենախոսը հայ երաժշտագիտության մեջ առաջին անգամ համալիր կերպով ուսումնասիրել է հայ կատարողական արվեստի ականավոր ներկայացուցիչներից մեկի՝ Բեգլար Ամիրջանի կատարողական արվեստը:

Ատենախոսության կարևոր արժանիքներից են համարում մանրակրկիտ աշխատանքն արխիվային նյութերի հետ: Ատենախոսը մանրամասն ուսումնասիրել է Երևանի Եղիշե Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանում գտնվող երգչի արխիվը, համերգների հայտագրերն ու ծրագրերը, տարբեր քաղաքներում ունեցած համերգներից ու օպերային ելույթներից հետո հանդիսատեսների կողմից նրան նվիրված ալբոմներն ու ուղերձները: Նա հայտնաբերել և առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ է դրել արժեքավոր և բազմաթիվ հետաքրքիր փաստեր պարունակող կարևոր վավերագրեր՝ Բեգլար Ամիրջանի «Իմ ինքնակենսագրությունը» և Մարիամ Թումանյանի «Երգիչ Բեգլար Ամիրջանի հիշատակին» խորագրով հուշագրությունը:

Իր հետազոտության ընթացքում ատենախոսը թերթել է ժամանակի մամուլը, ինչպես հայկական՝ «Արծազանք», «Բազմավեպ», «Գեղարուեստ», «Թատրոն և երաժշտություն», «Հորիզոն», «Մարտ», «Նոր դար», «Մարտակոչ», «Մշակ», «Տարազ» ևն, այնպես էլ ռուսական՝ “Биржевые ведомости”, “Ведомости С.-Петербургского градоначальства”, “Донская речь”, “Казбекъ”, “Крымский курьер”, “Новое время”, “Петербургский листок”, “Приазовский край”, “Россия”, “Русь”, “Тифлисский листок”, “Южный телеграф” ևն թերթերն ու պարբերականները, ծանոթացել դրանց արձագանքներին և դրանք հմտորեն օգտագործել իր հետազոտության ընթացքում:

Կարծում են, որ Գոռ Աշոտի Սալնազարյանի ատենախոսությունն անհրաժեշտ է հրատարակել որպես մենագրություն: Այն մի կողմից՝ կլրացնի հայկական կատարողական արվեստի, մասնավորապես՝ երգարվեստի ասպարեզում առկա երաժշտագիտական գրականությունը և կկիրառվի բարձրագույն և միջին մասնագիտական երաժշտական կրթօջախներում հայ վոկալ արվեստի դասընթացներում, իսկ մյուս կողմից՝ ելակետ կդառնա հայկական կատարողական արվեստի մյուս երևելի գործիչների ստեղծագործական գործունեության ուսումնասիրության համար:

